

DOI: <https://doi.org/10.18485/philologia.2025.23.23.3>

UDC: 811.11'367.622:305-055.1/.2

342.511.1(73)"2024"

81'27:81'42

■ TREĆI GLAS: RODNA PERFORMATIVNOST I JEZIČKA REDISTRIBUCIJA AUTORITETA U PREDSEDNIČKOJ DEBATI U SAD

LJUBICA DARKOVIĆ¹

University of Belgrade

Faculty of Philology

Belgrade, Serbia

 <https://orcid.org/0009-0000-6491-3691>

Ovaj rad analizira predsedničku debatu između Kamale Haris i Donalda Trampa iz septembra 2024. godine iz perspektive kritičke analize diskursa, s fokusom na rodno obeležene stilove komunikacije i performativnost autoriteta. Cilj je da se ispita kako hibridizacija „muških“ i „ženskih“ diskurzivnih resursa doprinosi uspostavljanju i preraspodeli političke moći. Debata se posmatra kao visoko ritualizovan politički diskurs u kojem se, uz ideološke suprotnosti, ispoljavaju i rodno uslovljeni obrasci moći. Analiza je sprovedena na transkriptu debate kroz tri faze: (1) identifikaciju rodno obeleženih jezičkih strategija prema teorijskim okvirima Lakoff (1975) i Tannen (1990); (2) pragmatičku interpretaciju segmenata radi utvrđivanja njihove funkcije u konstrukciji autoriteta, uz fokus na kombinovanje „muških“ i „ženskih“ govornih modela; (3) tematsku sintezu u kojoj su prepoznati obrasci reprodukcije, zaobilaženja i transformacije rodni očekivanja. Rezultati pokazuju da Kamala Haris uspešno kombinuje asertivne i empatične strategije, čime gradi hibridni model političkog govora. Korišćenjem direktnih optužbi, imperativa i prekidanja sagovornika ona preuzima kontrolu nad tokom debate, dok narativnim i emotivnim apelima gradi kredibilitet zasnovan na bliskosti s publikom. Ključ njenog retoričkog uspeha leži u fleksibilnosti i sposobnosti prilagođavanja diskurzivnih resursa kontekstu i komunikacionim ciljevima. Analiza sugerise da moć u savremenom političkom diskursu ne proizlazi iz pripadnosti jednom rodnom registru, već iz sposobnosti njihove strateške kombinacije i manipulacije. Rod se tako pokazuje kao dinamičan, instrumentalni repertoar retoričkih sredstava, a ne fiksna kategorija identiteta. Ovakav pristup doprinosi redefinisanju pojmova autoriteta, liderstva i legitimiteta u savremenoj političkoj komunikaciji, nudeći nove uvide u proučavanje rodne performativnosti i političke retorike.

Ključne reči: rodni diskurs, politički diskurs, performativnost, autoritet, Kamala Haris, analiza diskursa.

1 Kontakt podaci (E-mail): ljubicadarkovic95@hotmail.com

1. UVOD

Način na koji se komunikacija odvija, a interakcija gradi, zavisi ne samo od onoga što akteri žele da postignu, već i od toga ko su, kako ih drugi vide i koju simboličku težinu u javnosti nose. Svaka reč izgovorena u javnom prostoru nosi sa sobom čitav niz pretpostavki – o tome ko govori, iz koje pozicije, sa kakvim pravom i kolikom dozvoljenom slobodom. Poruke ne odjekuju isto kada ih izgovaraju muškarci i žene, čak i kada oni dolaze sa jednakih društvenih, političkih ili institucionalnih pozicija. Ni publika ni sagovornici ne čuju ih na isti način, niti ih vrednuju kroz iste ideološke filtere.

Dinamika javnog diskursa, u tom kontekstu, neizbežno trpi uticaj stereotipnih uverenja. Svaka javna reč ulazi u prostor koji je već zasićen značenjem, očekivanjima i istorijskim obrascima. Kao jedna od karakteristika najpodložnijih generalizacijama i predrasudama, rod učesnika u javnoj debati potencijalno oblikuje kako tok razmene, tako i njen ishod. Određuje koliko će se neka tvrdnja smatrati legitimnom ili verodostojnom, koliko će se neka emocija tumačiti kao slabost ili snaga, a neka tišina kao mudrost ili nesigurnost.

I pored nesumnjivih dostignuća žena u oblastima koje u velikoj meri određuju društveni status, poput obrazovanja, nauke i menadžmenta, rodne nejednakosti postojane su i mnogostruke. Nejednak pristup liderskim pozicijama ne može se u potpunosti objasniti samo institucionalnim barijerama, jer je duboko ukorenjen u kulturološkim obrascima i normativnim očekivanjima o „prikladnim“ ulogama za žene i muškarce. Kako istraživanja iznova pokazuju, rodni stereotipi i dalje snažno oblikuju radne uslove žena, kao i njihovu percepciju u hijerarhijskim strukturama, te vrednovanje njihovih kompetencija (Beker *et al.* 2023). Rodna platna nejednakost je globalna realnost koja odoleva reformama i retoričkom zagovaranju ravnopravnosti. Da žene širom sveta i dalje zarađuju u proseku svega 77 centi na svaki dolar koji zarade muškarci (Equal Pay Today 2025) – podatak je koji otkriva trajnu strukturalnu neravnotežu u vrednovanju ženskog rada. Još poraznija je projekcija da će, ukoliko se trenutni tempo zadrži, biti potrebno 134 godine da se ovaj jaz u potpunosti zatvori. Takva dinamika postavlja pitanje suštine promena: da li svet zaista teži ravnopravnosti ili joj se tek formalno priklanja, dok temeljne ekonomske prakse ostaju nepromenjene? Liderske kompetencije se, u skladu sa tim, često (ne)svesno vezuju za muške karakteristike, što žene stavlja u poziciju da dodatno moraju da dokazuju svoju vrednost i legitimitet u profesionalnim i javnim sferama. Proizilazi da se rodna nejednakost, pored statističke podzastupljenosti, generiše i iz načina na koji se autoritet i sposobnost vrednuju kroz rodno obeležene društvene filtere.

Američka socijalna psihološkinja Kej Dou prikazuje samo neke od osobina koje se stereotipno pripisuju ženama i muškarcima:

Muškarcima se pripisuje niz osobina koje reflektuju kompetentnost, racionalnost i asertivnost. Smatraju se nezavisnim, objektivnim, aktivnim, takmičarski i avanturistički nastrojenim, samopouzdanim i ambicioznim. Ženama se pripisuju karakteristike suprotne ovim. Smatraju se zavisnim, subjektivnim, netakmičarski i neavanturistički nastrojenim, bez samopouzdanja i neambicioznim. (Deaux 1976: 13)²

Stereotipno opažanje rodni razlika ne može se posmatrati izolovano od savremenog političkog trenutka, niti od prostora koji žene sve češće osvajaju na najistaknutijim pozicijama. Iako su rodni stereotipi i dalje prisutni, sve je više primera koji pokazuju kako žene uspevaju da ih nadigraju, preoblikuju i iskoriste kao retoričku prednost. Rodni stereotipi ne nestaju tiho – oni opstaju, prilagođavaju se i često se najjasnije očitavaju upravo u načinu na koji govorimo i slušamo druge. Žene danas sve češće zauzimaju vodeće uloge u politici, ekonomiji i društvu, ali način na koji ih javnost percipira i vrednuje njihov govor i dalje je pod uticajem ukorenjenih pretpostavki o tome kako jedna žena „treba da govori“. Jezik javnog prostora ostaje duboko obeležen rodnom očekivanjima – šta se smatra odlučnim, a šta nepristojnim, šta ubedljivim, a šta emocionalnim.

Kritička analiza diskursa upravo u tom spoju jezika i moći pronalazi polje svog istraživanja. Ne interesuje je samo *šta* je rečeno, već *kako, kada i ko* to govori – i sa kojim posledicama. Upravo zato, politička debata se nameće kao idealan kontekst za ispitivanje odnosa između jezika i moći, naročito kada je reč o rodu. Kao visoko ritualizovan i javno izložen oblik komunikacije, debata funkcioniše kao arhetipski prostor u kome se ne sukobljavaju samo političke ideje, već i stilovi govora, diskurzivne strategije i predstave o legitimnom autoritetu. U tom prostoru, način na koji se govori – intonacija, izbor reči, odnos prema sagovorniku, čak i pauze i gestovi – postaje jednako važan kao i ono što se govori. A kada se tom prostoru pridoda rodna dimenzija, politička debata postaje idealan okvir za ispitivanje pitanja kako se govornice, svesne stereotipnih očekivanja, pozicioniraju unutar diskursa moći: da li ga preuzimaju, podrivaju, ili redefinišu?

U tom kontekstu, ovaj rad za svoj korpus uzima potencijalno najvažniji politički događaj u 2024. godini – predsedničku debatu između Kamale Haris i Donalda Trampa – kako bi ispitao način na koji se rodno obeleženi komunikacijski obrasci koriste u svrhu političke moći. Fokus nije samo na kontrastu između muškog i ženskog govornog stila, već na tome kako jedna politička akterka poput Haris uspeva da manevriše između očekivanja i odstupanja, istovremeno potvrđujući i kršeći stereotipne obrasce „ženske“ komunikacije, i to čineći u svoju korist. Njen nastup se ne može svesti na imitaciju muškog modela govora, niti na dosledno sprovođenje ženskog; naprotiv, reč je o svesnom i strateškom kombinovanju elemenata oba registra, čime se kreira nova vrsta diskurzivne moći. Ona je istovremeno inkluzivna, autoritativna i retorički precizna.

2. TEORIJSKI OKVIR – KO POSTAVLJA PRAVILA?

Stereotipno opažanje rodni razlika donekle objašnjava Igli (Eagly 1987) u svojoj teoriji društvene uloge. Autorka ističe da rodna podela rada u društvu prema kojoj muškarac ima ulogu hranitelja, dok je ženi poverena uloga domaćice, utiče na ponašanja i uverenja o ženama i muškarcima. Uverenja koja nastaju kao proizvod podele rada prerastaju u očekivanja koja pojedinci i kolektiv imaju o osobinama i ponašanjima žena i muškaraca, ali i njihovim ličnim percepcijama sopstvenih sposobnosti i veština koje bi mogli ili bi trebalo da razviju. Bez obzira na to da li su pomenute razlike slika realnosti ili ne, mogu uticati na interakciju žena i muškaraca uopšte, pa samim tim i na način na koji se oblikuje javna komunikacija i diskurs moći.

Mur i Vudrou naglašavaju da zajedničke elemente i repetitivne kulturne obrasce centralne za jednu grupaciju treba shvatiti kao moguće ili čak verovatne tragove koji

bi mogli predvideti ponašanje njenih članova (Moore/Woodrow 2010: 6). Ipak, autori upozoravaju da generalizovane pretpostavke mogu dovesti do stereotipno motivisanih reakcija i samim tim imati katastrofalne posledice po uspešnost strane koja im pribegava. Takav oprez otvara prostor za kritičko sagledavanje rodno obeleženih jezičkih praksi.

Jedna od najznačajnijih lingvističkih teorija koja se bavi razlikama u govoru muškaraca i žena jeste teorija „ženskog jezika“ koju je razvila Robin Lejkof. U svojoj knjizi *Language and Woman's Place* (Lakoff 1975), autorka ukazuje na niz jezičkih karakteristika koje su često prisutne u govoru žena: jezičke ograde (hedges), upitni privesci (question tags), izrazi nesigurnosti, preterana uljudnost i izbegavanje direktnih naredbi. Lejkofova smatra da ove karakteristike nisu, kako bi se stereotipno moglo zaključiti, odraz prirodne govorne nesigurnosti već posledica društvene pozicije u kojoj se žene nalaze – pozicije u kojoj su naučene da ne izazivaju autoritet, da ne prekidaju i ne zauzimaju prostor.

Sličnu perspektivu razvija i Debora Tanen, autorka teorije različitosti ili modela dve kulture, koja postulira da žene i muškarci različito komuniciraju, ali i različito razmišljaju pa i različito delaju. Uglavnom su žene te od kojih se očekuje promena i prilagođavanje muškim standardima. Muški stil se uzima kao norma od koje žene odstupaju. Pa ipak, kako sama autorka nastoji da pokaže, načini na koje muškarci i žene komuniciraju, a u skladu sa tim i nastupaju u javnosti, nisu inherentno ni dobri ni loši, ni superiorni ni inferiorni, već isključivo različiti (Tannen 1990).

Tanen ističe da je svet za muškarce visoko kompetitivno mesto, a komunikacija je u službi postizanja statusa i izbegavanja neuspeha. Sa druge strane, ženama su status i uspeh takođe bitni ali ih, kako autorka navodi, ne drže uvek u fokusu, već se više orijentišu ka traženju i pružanju podrške u svrsi uspostavljanja veza (Tannen 1990: 24–25). Kao posledica toga, u javnoj sferi, od muškaraca se očekuje da budu autoritativniji i dominantniji, dok se od žena očekuje pasivniji i empatičniji pristup (Maccoby/Jacklin 1974: 228–234). Kompetitivni pristup potencijalno ugrožava ostvarivanje konekcije, te bi mu, u teoriji, žene bile manje sklone. Ipak, direktan konflikt i suočavanje sa jedne strane i indirektniji i mirniji pristup sa druge mogu biti jednako efikasni u postizanju ciljeva, u zavisnosti od situacije i sagovornika.

Kako bi dostigli željeni status, muškarci su skloniji prekidanju sagovornika kako bi uspostavili dominaciju nad razgovorom i nametnuli svoju poentu (Tannen 1990: 53–77). To se manifestuje direktnijim govorom koji se može primetiti kod muškaraca, odnosno uopštenijim izrazima kojima u teoriji više pribegavaju žene. U toku diskusije, nastojanje govornika da kontroliše interakciju može predstavljati prednost. Ipak, druga istraživanja dovode u pitanje stav da su muškarci ti koji češće preuzimaju red govorenja, dok ističu da su žene razvile određene strategije da sačuvaju svoj red govorenja (Savić 1995).

Korišćenje imperativa, zapovednog načina izražavanja, Tanen navodi kao mušku komunikativnu odliku, dok ljubazne forme obraćanja smatra karakterističnim za žene (Tannen 1990: 19). Samim tim, bilo kakvo prihvatanje agresivnijeg i zapovednijeg pristupa od strane žene moglo bi biti protumačeno kao prednost u odnosu na muškarca, s obzirom na odstupanje od očekivane norme „damskog“ govora (Kolb 2000). To bi mogao biti jedan od primera negativnih posledica stereotipnih uverenja koja imaju direktan uticaj na rezultat komunikacije strane koja im pribegava.

Kao jedna od ključnih osobina dobrog govornika izdvaja se aktivno slušanje. Aktivno slušanje je dinamičan proces koji uključuje tri faze – fazu parafraze, fazu postavljanja

pitanja i fazu refleksije (Pon Staff 2020). Tanen navodi da muškarci i žene imaju različite poglede na proces slušanja. Dok je za muškarce to znak nižeg statusa u odnosu na pričanje, žene ga vide kao način da se uspostave veze i učvrste odnosi (Tannen 1990: 67). Istraživanja su pokazala da žene imaju veću sposobnost da zapaze pojedinosti i promene u izgledu i ponašanju drugih ljudi, što se neretko naziva „ženskim intuicijom“. Sa druge strane, teorije koje se uglavnom pozivaju na biološke razlike, tvrde da muškarci lošije zapažaju neverbalnu komunikaciju (Pease/Pease 2003).

I pored važnih zaključaka do kojih dolaze Tanenova i drugi autori kada je u pitanju komunikacija uslovljena rodnim kategorijama, nameće se zaključak da nijedna konverzijska strategija ne mora biti u direktnoj vezi sa rodom govornika (Filipović 2009: 131). Teorija različitosti, oslanjajući se u velikoj meri na biološka i antropološka istraživanja, ne pravi razliku između roda i pola. Ona kategoriju roda predstavlja kao binarnu opoziciju muško-žensko, kao nešto konstantno i nepromenljivo, što je u suprotnosti s razumevanjem roda kao društveno konstruisanog identiteta.

3. METODOLOGIJA

Metodološki okvir istraživanja se oslanja na kritičku analizu diskursa kako bi se ispitao način na koji je Kamala Haris hibridno integrisala rodno obeležene komunikacijske obrasce tokom predsedničke debate 2024. godine. Korpus čini kompletan transkript debate koja se posmatra kao visoko ritualizovan politički diskurs u kome se, pored suštinskih idejnih suprotstavljenosti, ispoljavaju i nijansirani obrasci moći povezani sa rodnim stereotipima.

Analitički proces strukturisan je kroz tri međusobno povezana koraka. U prvoj fazi definisane su jezičke kategorije rodno prepoznatljivih strategija prema uspostavljenom teorijskom okviru, nakon čega je kroz sistematsko čitanje materijala izdvojen korpus segmenata u kojima se takvi obrasci javljaju. U drugoj fazi, svaki segment je interpretiran unutar diskurzivnog konteksta debate sa ciljem da se razotkrije njegova funkcija u konstrukciji autoriteta – naročito se pratilo kako se „ženski“ i „muški“ modaliteti kombinuju kako bi se uspostavila ili osporila retorička pozicija govornika. Konačno, u trećoj fazi, sprovedena je tematska sinteza u kojoj su uočeni ključni obrasci: reprodukcija rodnih očekivanja, njihovo svesno zanemarivanje, te strateška interakcija oba registra u pravcu redefinisanja autoriteta.

Uzimajući u obzir simboličku težinu događaja i njegov globalni domet, društveni kontekst debate posmatran je kao sastavni deo analitičkog okvira, što je detaljnije prikazano u narednom odeljku.

3.1. DEBATA KAO POLITIČKA POZORNICA: KONTEKST I DOMETI NASTUPA PREDSEDNIČKIH KANDIDATA

Predsednička debate između Kamale Haris i Donalda Trampa održana je 10. septembra 2024. godine u Nacionalnom centru za ustav u Filadelfiji. Privukla je značajnu pažnju javnosti, okupivši oko 67,1 miliona gledalaca – znatno više od prethodne debate između Trampa i Džozefa Bajdena (Johnson 2024).

Kamala Haris nastupila je kao kandidatkinja Demokratske partije i aktuelna potpredsednica Sjedinjenih Američkih Država. Bila je poznata po svom dotadašnjem

angažmanu u oblasti pravde, zaštite reproduktivnih prava i reforme zdravstvenog sistema. Njena kampanja akcenat je stavljala na inkluzivnost, institucionalnu stabilnost i društvenu ravnopravnost. Donald Tramp, bivši predsednik SAD i kandidat Republikanske partije, fokusirao se na pitanja bezbednosti granica, ekonomski populizam i povratak tradicionalnim vrednostima. Njegov diskurs bio je prepoznatljiv po direktnosti, opozicionom stavu prema establišmentu i insistiranju na „ponovnom usponu Amerike“.

Reakcije koje su usledile neposredno posle debate otvorile su prostor za brojna istraživanja o percepciji uspešnosti kandidata. Anketa CNN-a pokazala je da je 63% ispitanika smatralo da je Haris pobedila u debati, dok je 37% podržalo Trampa (Edwards-Levy 2024). Iako izborni rezultat na kraju nije išao u njenu korist, među analitičarima i publikom preovladavalo je uverenje da je Kamala Haris u debati ostavila snažniji utisak – zahvaljujući smirenosti, jasnoći izlaganja i retoričkoj sigurnosti. U ocenama koje su usledile nakon debate, pažnju je privukla kontrastna dinamika između kandidata: Kamala Haris ostala je smirena, fokusirana i retorički dosledna, dok je Donald Tramp u više navrata delovao defanzivno i reaktivno. Njujork tajms je tu razliku posebno naglasio, ocenjujući da je Haris imala primat u trenucima kada je njen protivkandidat gubio ritam, te izdvojio šest ključnih tačaka³ koje su oblikovale percepciju debate (Goldmacher/Rogers 2024).

Iako joj izborni ishod nije išao u prilog, evaluacije koje su usledile nakon debate ukazuju na to da je Kamala Haris u tom susretu ostvarila značajan retorički uspeh. Predstavila se kao stabilna, promišljena i jasno artikulisana liderka, uspevši da pomeri granice političkog očekivanja i preuzme kontrolu nad narativnim okvirom javnog nastupa. Slika pobednice, koju su delili i analitičari i veliki deo publike, svedoči o diskurzivnoj moći koja prevazilazi trenutne političke ishode i ostavlja dugotrajan simbolički trag. U tom svetlu, predstojeća analiza izabranih delova njenog izlaganja fokusiraće se upravo na to kako Haris upravlja diskurzivnim prostorom – koristeći stilove koji su u savremenoj lingvistici često označeni kao „ženski“ i „muški“, ne da bi se uklopila u postojeće obrasce, već da bi ih preusmerila, preoblikovala i iskoristila kao sredstvo političke artikulacije i komunikacijske moći u izuzetno strukturisanom javnom okruženju.

4. REZULTATI – KRITIČKA ANALIZA DEBATNOG DISKURSA KAMALE HARIS

U sledećim primerima prikazani su segmenti izlaganja Kamale Haris u kojima se prepoznaju karakteristike diskursa često povezane s takozvanim „muškim“ stilom govora – direktnost, asertivnost, dominacija nad narativnim tokom i odsustvo ublaživača. U političkom kontekstu, ovakav pristup ne može se okarakterisati kao imitacija ili preuzimanje komunikacijskog modela. To je promišljeno korišćenje jezičkih sredstava radi postizanja efekta autoriteta, kontrole i jasnoće u javnoj areni. U nastupu Kamale Haris, ovi obrasci dobijaju novu dimenziju: njen rodni identitet, umesto da obrišu, ugrađuju u strategiju koja menja pravila retoričke igre.

3 Šest tačaka na koje se autori članka pozivaju obuhvataju: 1) strateški pristup Haris kojim je Trampa primorala da zauzme defanzivnu poziciju; 2) njegovu upečatljivu potrebu da brani svoj prethodni mandat; 3) retoričku nadmoć Haris u raspravi o abortusu; 4) izražen telesni i verbalni kontrast među kandidatima; 5) propuštene prilike Haris da detaljnije izloži sopstveni politički program; i 6) Trampov neuspeh da uverljivo poveže Haris sa nepopularnim aspektima Bajdenove administracije (Goldmacher/Rogers 2024).

4.1. „MUŠKI“ RETORIČKI MODELI KAO ORUĐE POLITIČKE DOMINACIJE

Donald Trump left us the worst unemployment since the Great Depression. Donald Trump left us the worst public health epidemic in a century. Donald Trump left us the worst attack on our democracy since the Civil War.”

(„Donald Tramp nam je ostavio najveću nezaposlenost od Velike depresije. Donald Tramp nam je ostavio najgoru zdravstvenu krizu u ovom veku. Donald Tramp nam je ostavio najteži napad na demokratiju od Građanskog rata“ – prev. aut)

Kamala Haris ovde pribegava tripartitnoj anafori – ponavljanje strukture na početku svake rečenice stvara ritam i pojačava značenje tvrdnje do tačke simboličke kulminacije. Ova forma omogućava postupno gomilanje optužbi, a svaka naredna izjava se nadovezuje na prethodnu, te tako uvećava ukupnu snagu argumenta. Emocionalni intenzitet pojačava se referencama na velike istorijske traume američkog društva: Veliku depresiju, pandemije, Građanski rat. Time se ne gradi samo kritika protivnika, već i narativ kolektivnog gubitka i institucionalne destabilizacije.

Konstrukcija rečenica je jednostavna, direktna i bez ikakvih ublaživača. Govor ne ostavlja prostor za sumnju, dijalog ili pregovaranje. U njegovoj osnovi nalazi se dominacija – kako tematska, tako i retorička. Haris pokazuje potpunu kontrolu nad diskurzivnim prostorom, insistira na vlastitim tumačenjima stvarnosti bez retoričke skromnosti koja se često očekuje od govornica u javnoj sferi.

Repetitivna upotreba Trampovog imena u svakom početku rečenice ima i funkciju personalizacije krivice: ona ne kritikuje sistem, politiku ili administraciju – već konkretno i dosledno adresira ličnost. Ovakvo preuzimanje inicijative oslikava veštinu preformulisanja političkog sukoba u moralnu osudu, bez upotrebe eksplicitno emocionalnog jezika. Umesto emocionalne eksplozije, Haris bira hladnu jasnoću, čime njena izjava dobija još veću težinu.

Zanimljivo je da u ovom primeru nema elemenata koji bi se stereotipno vezivali za ženski komunikacioni stil. Nema ublažavanja, usklađivanja s očekivanjima, niti tragova govorne nesigurnosti. Ton je autoritativan, rečenice kratke i decidne, a narativ zatvoren: protivnik je identifikovan, njegova odgovornost imenovana, a pozicija govornice jasno određena. U političkom kontekstu, ovakva izjava ima funkciju signalizacije moći. Haris ne traži saglasnost – ona je već u posedu istine koju nudi publici. Diskreditacijom protivnika legitimiše sopstveni autoritet. Umesto da se brani ili objašnjava, ona napada i imenuje.

„So, Donald Trump has no plan for you.”

(„Dakle, Donald Tramp nema plan za vas“ – prev. aut)

Naizgled jednostavna, ova izjava je diskurzivna presuda. Haris ne ulazi u detalje, ne nudi poređenja, ne pokušava da ubedi – ona konstatuje. Odsustvo ublaživača, eksplicitne argumentacije ili emocionalne elaboracije proizvodi efekat apsolutnosti. U tom smislu, ovaj iskaz ne ostavlja prostor za repliku: njegov smisao ne poziva na debatu, već je zatvara.

Već sama upotreba konektora „so“ signalizira da se govornica pozicionira iznad dijaloga – ne kao učesnica u razmeni mišljenja, već kao instanca koja zatvara prethodni narativ i nameće vlastiti zaključak. U pragmatičkom smislu, „so“ ovde funkcioniše kao diskurzivni marker konsekvencije i legitimacije. Uvodi kratak, imperativni iskaz koji ne nudi argument, a zaključak nameće kao neupitan. Taj trenutak označava vrhunac diskurzivne kontrole. Govornica više ne reaguje na prethodne tvrdnje, već ih poništava gestom retoričke jednostavnosti.

Kritička analiza diskursa to identifikuje kao akt jezičkog zatvaranja narativa – momenat u kome govornica svesno preseca tok diskusije i uspostavlja novu normu značenja.

Efekat ove izjave leži upravo u njenoj diskurzivnoj ekonomiji: što manje reči, to više moći. Njena snaga proizlazi iz sposobnosti da istovremeno izvrši dijagnozu i donese presudu. Haris ne kaže šta bi ona uradila, niti upućuje na moguće alternative – ona isključivo delegitimiše oponenta, i to ne tako što analizira njegove politike, već tako što u jednoj rečenici osporava njegovo prisustvo.

Sa stanovišta rodno obeležene komunikacije, ovakav iskaz je primer potpunog odbacivanja očekivanog ženskog govornog stila. Nema emocionalne gradacije, kolektivnih označitelja ili izraza nesigurnosti. Umesto toga, Haris koristi jezik tvrdnje, sličan modelima komunikacije koji se tradicionalno povezuju s muškim stilom govora: kompetitivnim, dominantnim i bez pokušaja da se ostvari emocionalni kontakt. Ujedno, sama konstrukcija iskaza – kratka, ritmički zaokružena, završava konverzacioni tok i pozicionira govornicu kao krajnju instancu tumačenja političke stvarnosti. U tom smislu, deluje kao politički *mic drop*⁴: konačna potvrda retoričke kontrole koja se gradi diskurzivnim presekom. To je izjava koja se postavlja kao institucionalno i retorički nadređena. Samim tim, ne traži veru, već očekuje saglasnost.

„I was at the Capitol on January 6th. I was the Vice President-Elect. I was also an acting senator. I was there. And on that day, the president of the United States incited a violent mob to attack our nation’s Capitol, to desecrate our nation’s Capitol.“

(„Bila sam u Kongresu 6. januara. Bila sam izabrana potpredsednica. Bila sam i senator. Bila sam tamo. Tog dana, predsednik Sjedinjenih Država podstakao je nasilnu rulju da napadne i oskrnavi Kapitol“ – prev. aut)

Kamala Haris u ovom segmentu uspostavlja sebe kao svedokinju događaja koji poseduje i simboličku i istorijsku težinu. Repetitivno korišćenje prvog lica jednine („I was... I was... I was...“) služi kao svojevrsna diskurzivna akumulacija koja gradi momentum i kredibilitet. Govornica ne dozvoljava da se njeno prisustvo u tom trenutku dovede u pitanje; ona ne polaže pravo na istinu kroz funkciju, već kroz fizičku i emocionalnu prisutnost u političkoj areni u momentu krize. To je čin lične legitimacije, ali i javne optužbe.

4 Izraz *mic drop* potiče iz popularne kulture i označava trenutak u kome govornik, nakon upečatljive ili završne izjave, demonstrativno spušta mikrofona. Sugerise da je izgovoreno bilo toliko snažno i konačno da ne zahteva nikakav dodatni komentar. U ovom kontekstu, koristi se metaforički da označi kraj retoričke sekvence koja nosi jaku uverljivost i diskurzivnu konačnost.

Odsustvo modalnih izraza i bilo kakve jezičke mitigacije samo osnažuje strukturu poruke. Leksika visokog intenziteta („violent mob“ i „desecrate“) ovde je moralni vokabular koji prenosi poruku potpunog narušavanja simboličkog poretka. Iako naizgled govore o napadu na instituciju kao zgradu, njihov doseg dopire do sknavljenja same ideje demokratije.

Ovaj primer pokazuje kako se moć može uspostaviti upravo kroz kombinaciju narativne ekonomije i moralne urgentnosti. Iako Haris ne igra direktno na kartu emocije, koristi jezičke strukture koje zadiru u kolektivno pamćenje i pozivaju publiku da učestvuje u evaluaciji jednog političkog pada. Ona ovde gotovo da ne komunicira sa Trampom – ona govori u ime vrednosti koje su napadnute i kao subjekt koji ima pravo da ih brani. To je trenutak u kojem se politička retorika pretvara u svedočenje, a javna izjava postaje čin simboličkog otpora.

„Yet again, I said it at the beginning of this debate, you’re going to hear a bunch of lies coming from this fella. And that is another one.”

(„I opet, rekla sam to na početku ove debate: čućete gomilu laži od ovog tipa. I ovo je još jedna od njih“ – prev. aut)

U ovom iskazu Kamala Haris svesno koristi višeslojnu retoričku strategiju kako bi delegitimizovala protivnika i učvrstila svoju poziciju dominantne govornice. Na semantičkom nivou, ova rečenica je i napad i predikcija. Ona unapred pozicionira konkretnu tvrdnju svog oponenta kao deo kontinuiranog obrasca neistina. Na taj način, verifikuje već uspostavljeni narativ o nepouzdanosti sagovornika.

Frazom „yet again“ Haris upravlja temporalnim okvirom debate i stavlja sebe u ulogu osobe koja pažljivo prati, pamti i ukazuju na obrasce ponašanja i retorike. Ovim se pozicionira kao racionalni svedok koji ima autoritet da prepoznaje i označava neistinu. Upotreba neformalne fraze „this fella“ doprinosi efektu retoričke nadmoći. To je svesno odabrana kolokvijalnost koja diskurzivno umanjuje značaj protivnika, a njegovu poziciju gotovo da karikira ili čak izuzima iz ozbiljne diskurzivne razmene.

Haris ne pokazuje ni nesigurnost, ni potrebu za uljudnim obaziranjem na protivnika. Upotreba imenice *lies* učvršćuje retoričku poziciju govornice kao autoriteta koji ne priznaje legitimnost protivnika, čak ni kao sagovornika. Ovaj leksički izbor naizgled funkcioniše kao neutralna oznaka neistinitosti, ali suštinski predstavlja moralnu kvalifikaciju. Signalizira da govornica ne vidi potrebu za uljudnim formalnostima, već svesno bira strategiju jezičke diskreditacije. Umesto imenica koje bi ublažile optužbu („falsehood“, „distortion“), Kamala Haris koristi termin najjače normativne težine i njim razbija očekivanu političku pristojnost, te otvoreno osporava etičku osnovu prisustva sagovornika. Jezički izbor u ovom slučaju potvrđuje da Haris u datom trenutku debate komunicira isključivo sa publikom, a sebe pozicionira kao jedinu relevantnu instancu tumačenja istine.

U stvari, ona svesno krši očekivanja o diskretnoj, pomirljivoj ženskoj retorici i ulazi u prostor tradicionalno rezervisan za maskulini diskurs u kome je osuda direktna, moć se ne opravdava, a autoritet se ne deli, već se demonstrira. Spajanje kolokvijalnog tona sa autoritarnim stavom stvara utisak pristupačnosti bez gubitka dominacije, ali se retko

dodeljuje govornicama jer zahteva balans između retoričke agresivnosti i emocionalne kontrole. Kamala Haris ovde upravo to i postiže.

„Answer the question, would you veto–“

(„Odgovorite na pitanje, da li biste stavili veto...” – prev. aut)

U ovom trenutku debate, Kamala Haris koristi imperativnu formu („answer the question”) i direktno preuzima diskurzivnu inicijativu, odnosno uspostavlja kontrolu nad situacijom. Takav čin, naročito u kontekstu govornice u veoma formalnom političkom prostoru, snažno je odstupanje od tradicionalnih „ženskih” komunikacionih obrazaca koji se odlikuju uljudnošću, oprezom i indirektnošću.

Imperativ u ovom kontekstu ima dvostruku funkciju. Sa jedne strane, to je eksplicitni zahtev za transparentnost – Haris odbija da dopusti sagovorniku da izbegne konkretan odgovor i insistira na jasnoći. Sa druge, imperativni ton je instrument kontrole nad dinamikom razgovora. Takvo preuzimanje kontrole retko se u teoriji pripisuje govornicama jer se može doživeti kao „preterano agresivno”, ali u ovom slučaju, ono deluje usklađeno sa njenim celokupnim nastupom: odlučno, ali ne i histerično; autoritativno, ali ne i agresivno. Ova kratka, ali oštra izjava efikasno preokreće raspored uloga, a Haris preuzima ulogu implicitnog moderatora.

U svetlu kritičke analize diskursa, imperativ uspostavlja vertikalni odnos između govornice i sagovornika. Haris ne koristi modalne konstrukcije („could you”, „would you mind”), niti strategije ublažavanja. Njen zahtev je plasiran kao normativni pritisak – ako ga oponent ne ispuni, implicitno potvrđuje svoju nekompetentnost ili izbegavanje odgovornosti. U tom smislu, Haris otvara prostor retoričke osude čak i u slučaju tišine sagovornika.

4.2. „ŽENSKI” STIL GOVORA KAO STRATEGIJA SUBVERZIVNE MOĆI

U okviru javnog govora, naročito u kompetitivnom kontekstu kao što je predsednička debata, od žena se često očekuje da govore drugačije: da budu oprezne, empatične, indirektne, da ublažavaju kritiku i ostavljaju prostor saglasnosti. Takvi obrasci, iako stereotipno doživljeni kao znak slabosti ili nedostatka autoriteta, u rukama govornica poput Kamale Haris dobijaju drugačiju funkciju. Umesto da ih odbaci, Haris ih koristi – selektivno, promišljeno i sa jasnom političkom svrhom. U narednim primerima, biće prikazano kako ona gradi autoritet upravo kroz strategije koje bi, u drugačijem kontekstu i u tuđem glasu, možda bile potcenjene. U njenoj izvedbi, pripovedanje, emocionalna rezonanca, upotreba ublaživača i posrednog govora ne služe za povlačenje, već za pozicioniranje.

„I’m the only person on this stage who has prosecuted transnational criminal organizations...”

(„Ja sam jedina osoba na ovoj bini koja je krivično gonila transnacionalne kriminalne organizacije...” – prev. aut)

Ova izjava može se smatrati izuzetno uspešnim primerom upotrebe lične biografije i profesionalnog iskustva kao osnove za legitimizaciju diskurzivne moći. Kamala Haris bira da svoju kompetenciju izrazi kroz narativ koji podseća na svedočanstvo umesto kroz eksplicitno isticanje pozicije ili autoriteta. Time koristi ono što Robin Lejkof prepoznaje kao etos iskustva – oblik autoriteta koji se zasniva na moralno zasluženju poziciji. U ovom tipu iskaza nije prisutna klasična retorika nadmoći. Ne postoji ni otvoreni napad, ni konfrontacija sa protivnikom. Ipak, izjava nosi snažnu dozu simboličke moći upravo zato što se ne poziva na hijerarhiju, već iskustvo kao izvor prava na argument: govorim jer sam prošla kroz to, a ne zato što sam politički iznad tebe.

Haris na ovaj način konstruiše sopstvenu stručnost tako da se ista ne percipira kao elitistička već kao proživljena, čime otklanja potencijalni otpor auditorijuma. Takođe, u svetlu teorije Deборе Tanen, u pitanju je karakteristična ženska strategija povezivanja (*rapport talk*), ali je Haris, umesto za uspostavljanje bliskosti koristi za osvajanje prostora moći. Pozicionira se kao jedina osoba koja ima autentičan kontakt sa temom i tako suptilno delegitimiše prisustvo drugih bez direktnog napada: empatično po formi, konkurentski po funkciji.

„I believe very strongly that the American people want a president who understands the importance of bringing us together...”

(„Verujem veoma snažno da narod SAD želi predsednika koji razume važnost ujedinjenja...” – prev. aut)

U ovom iskazu Kamala Haris vešto koristi *hedging* – jezičku ogradu u formi „I believe” – ali ne da bi umanjila snagu poruke, već da bi je emocionalno utemeljila. To joj omogućava da izrazi uverenje koje je snažno, ali ne dogmatično. Iskaz „I believe” se zasniva na kognitivnom, epistemičkom glagolu u konstrukciji *I believe that P* (pri čemu je *P* propozicija), koji, za razliku od tvrdnje u obliku same propozicije (*P*) ili jakog epistemičkog iskaza *I know that P*, ublažava sadržaj propozicije koja se umeće u opis višeg reda. Takav oblik jezičke ograde omogućava govornici da izrazi uverenje koje je politički snažno, ali komunikacijski otvoreno. Formulirano je tako da ne pretenduje na činjeničnu istinu, već da gradi prostor identifikacije sa publikom. U tom smislu, iako često označava ublažavanje ili nesigurnost, *hedging* ovde pruža emocionalni amortizer koji izrečeno čini prihvatljivijim i inkluzivnijim.

Ovaj pristup u saglasju je sa teorijom Deборе Tanen o uspostavljanju bliskosti (*rapport talk*). Haris koristi ovu konvenciju ženskog govornog stila kako bi artikulisala poruku političkog jedinstva i zajedničkog identiteta. Ključno je, međutim, to što ona ovu strategiju ne ostavlja u domenu pasivnosti: empatija koja se komunicira služi kao platforma za afirmaciju političke pozicije. Rečenica je strukturisana tako da uključuje kolektivni subjekat („the American people”) i podseća na ideju narodne volje, što bi njen govor trebalo dodatno da legitimizuje. Ona govori kao portparolka društvenog sentimenta. Pozivanje na inkluzivnu viziju nacije deluje kao simbolička hegemonija, govor koji formira prostor značenja tako da onemogućava protivljenje bez moralne cene.

„It's insulting to the women of America.”

(„To je uvredljivo za žene Amerike” – prev. aut)

U ovoj kratkoj rečenici Kamala Haris se još jednom pozicionira kao reprezent čitave društvene grupe. Ipak, njen iskaz ne izgleda kao emocionalna reakcija jedne žene, već kolektivni odgovor u ime miliona njih. Pozicija koju zauzima je svojevrsni diskurzivni zaokret jer sama preuzima zaštitu kao svoj politički zadatak i čineći to, zauzima mesto moralnog arbitra.

U okviru teorije Robin Lejkof, ovakav iskaz može se tumačiti kao primer „kolektivne solidarnosti” – strategije u kojoj govornica koristi rodnu pripadnost kao polje zajedničke identifikacije i legitimacije. Umesto individualnog ogorčenja, Haris artikuliše uvredu kao politički prekršaj prema celokupnoj zajednici žena, čime iz lične reakcije prelazi u sferu moralnog apela. Takve strategije nose snažan mobilizacioni potencijal jer funkcionišu kao čin delegitimizacije. Iako protivnika ne targetira direktno, implicira da njegovi postupci izlaze izvan granica prihvatljivog i povređuju temeljne vrednosti zajednice. Pridev „uvredljivo” postaje etiketa i oruđe moralne osude, a njena primena na nacionalnu kategoriju – „žene Amerike” – proširuje značenje uvrede na kolektivni identitet. Ova izjava je retorički primer kako emocionalna reakcija može postati instrument političke moći i društvene akcije.

„Couples who pray and dream of having a family are being denied IVF treatments.”

(„Parovima koji se mole i sanjaju o porodici uskraćuje se pravo na vantelesnu oplodnju” – prev. aut)

U ovoj izjavi Haris pribegava emocionalno snažnom narativu koji iz političkog konflikta uklanja ideološku oštricu i usmerava pažnju na univerzalno ljudsko iskustvo. Umesto tehničke ili pravne formulacije, bira slike koje evociraju ranjivost i nadu – „mole se”, „sanjaju”, „žele porodicu”. Ovi izrazi sugerišu duhovnu posvećenost i intimnu borbu, čime se pozicija subjekata prikazuje kao moralno ispravna i suštinski ljudska.

Rečenica funkcioniše kao strategija narativnog preusmerenja. Haris ne govori o zakonodavstvu, zdravstvenoj politici ili verskim ograničenjima, već o ljudima, emocijama i pravdi. Time se političko pitanje transformiše u etičko, što je mehanizam emocionalne legitimacije u javnom govoru. To je u teorijskim okvirima tipično „ženski” stil – orijentisan na empatiju, brigu i zajedničke vrednosti. Međutim, Haris ovaj stil koristi da bi ojačala sopstveni autoritet. Njena upotreba emocionalnog narativa nije povlačenje iz političke sfere, već naprotiv – sofisticirano sredstvo da se moralna osnova sukoba učini neupitnom. Ova izjava istovremeno vrši i etikalizaciju politike i humanizaciju teme kroz jezičku strategiju emocionalne rezonance. Umetanjem duhovno-emocionalnih kategorija poput „molitve” i „sna” u politički govor, Haris nadilazi podelu između privatnog i javnog i retorički poziva na univerzalni osećaj solidarnosti.

Koristi ono što se često smatra „mekim” govorom da bi konstruisala neoborivu tvrdnju o pravdi i odgovornosti. Time transformiše tradicionalni ženski diskurs u snažno političko oružje.

„I have talked with military leaders, some of whom worked with you. And they say you're a disgrace.”

(„Razgovarala sam s vojnim liderima, neki od njih su radili s vama. Kažu da ste sramota“ – prev. aut)

Kamala Haris u ovom primeru pribegava strategiji indirektno kritike posredovane glasovima drugih (u ovom slučaju, vojnog establišmenta). Forma prenesene osude je retoričko premeštanje autoriteta: umesto da sama izgovori vrednosni sud, ona se poziva na kredibilitet uglednih trećih lica. Time uspeva da zadrži ton uljudnosti i formalne uzdržanosti, dok istovremeno prenosi snažnu poruku delegitimizacije protivnika.

U okviru teorije Robin Lejkof, ova strategija predstavlja tipično „ženski“ mehanizam izražavanja moći – izbegavanje direktne konfrontacije kroz taktično preusmeravanje fokusa na druge izvore. Međutim, Haris ovaj model ne koristi iz pozicije nemoći ili podređenosti. Naprotiv – ona ga osnažuje kroz izbor sagovornika: vojni lideri, simbol nacionalne sigurnosti i autoritativnosti, svedoče u njenu korist. To njenoj tvrdnji daje institucionalnu težinu i pojačava njen kredibilitet.

Iskaz predstavlja i sofisticiranu upotrebu polifonije – prisustva više glasova u jednom govoru. Haris ne govori sama, već otvara prostor za svedočanstva drugih, ali ih filtrira kroz svoj narativ. Izjava „they say you're a disgrace“ deluje gotovo kao završna presuda: oponent je diskreditovan od strane figura koje su prethodno bile njegovi saveznici. Taktičnost izjave ogleda se i u izbegavanju preterane emocionalnosti. Umesto ličnog napada, Haris koristi „hladnu“ formu prenosa mišljenja, čime učvršćuje sopstvenu poziciju kao racionalne i kontrolisane liderke. Takav pristup omogućava joj da, bez upotrebe agresivnog jezika, izazove maksimum političkog efekta jer protivnik ne dobija direktan napad koji može lično i odbiti, već posrednu osudu koju ne može lako osporiti.

5. DISKUSIJA

Analiza pokazuje kako Kamala Haris vešto i strateški koristi oba polarizovana govorna modela – stereotipno „muški“ i „ženski“ stil – u funkciji političkog nadmetanja, izgradnje autoriteta i retoričkog pozicioniranja. Ključ njene diskurzivne efikasnosti nije u potpunom odbacivanju jednog stila u korist drugog, već u sposobnosti da ih kombinuje, preraspoređuje i koristi selektivno, u zavisnosti od konteksta, cilja i očekivanja auditorijuma. Ovaj pristup odražava visoku pragmatičnu i retoričku kompetenciju koja prevazilazi binarne podele i nudi model jezičke prakse koji u isto vreme destabilizuje i preraspodeljuje rodne norme u političkom diskursu.

U segmentima gde dominira „muški“ stil (asertivnost, direktna optužba, imperativ), Haris demonstrira sposobnost da preuzme retoričku agresivnost, ali bez gubitka kontrole, dostojanstva ili moralne stabilnosti. Direktnost, modalni iskazi i taktičko premošćavanje diskurzivne kontrole („Answer the question“, „Donald Trump has no plan for you“) su transformacija muških obrazaca redizajniranih da proizvedu efekat odgovornog liderstva. Time Haris efikasno izvrće očekivanja o tome kako žena „treba da govori“ u javnoj areni. Ranjive tačke pretvara u retoričku prednost. Sposobnost ovladavanja neprijateljskim registrom bez gubitka simboličke stabilnosti ukazuje na sofisticiran nivo diskurzivne intervencije unutar političkog prostora.

Sa druge strane, upotrebom „ženskih“ stilova (empatija, naracija, *hedging*), Haris ne samo da se ne povlači u poziciju ranjivosti već te obrasce upotrebljava za konstrukciju moralnog autoriteta i emocionalne rezonance. Ublažavanje, umesto da deluje kao izraz nesigurnosti, postaje način da se publika uključi, te da se otvori polje zajedničkog značenja. Emocionalno zasićeni narativi, poput pozivanja na žene, vojsku ili porodice koje se bore za pristup zdravstvenim uslugama, postaju oruđa političke mobilizacije. U tom smislu, Haris simultano koristi različite registre kao resurse moći.

Kroz prizmu kritičke analize diskursa, ova dvostruka strategija pokazuje da je rodni diskurs dinamičan, višeslojan i pregovarački konstruisan: on se ne iscrpljuje u opozicijama, već se oblikuje u odnosu na konkretne komunikacijske ciljeve, ideološke konflikte i strukture moći. Haris ne imitira mušku političku paradigmu, niti ostaje unutar tradicionalnog modela ženske retorike – ona uspostavlja novi diskurzivni hibrid u kome moć nije zasnovana na otporu jednom modelu, već na sposobnosti da se istovremeno koristi i preoblikuje više njih. Takav pristup omogućava i učestvovanje u političkoj debati, ali i transformaciju njenih pravila, granica i značenja.

Diskurzivna borba koju je vodila Kamala Haris tako postaje mnogo više od jednostavne razmene argumenata – ona postaje simbol pomeranja granica političkog govora u pravcu inkluzivnijeg, refleksivnijeg, ali istovremeno oštrijeg i efikasnijeg modela javne moći. Njen govor otkriva kako rodno obeleženi stilovi, kada se strateški preklapaju i redistribuiraju, mogu da posluže kao alat za redefinisane političkog subjektiviteta, kao pozicija koja se pregovara, gradi i svesno koristi. U tom svetlu, nastup Kamale Haris može se posmatrati kao primer formiranja hibridnog diskurzivnog autoriteta, koji potvrđuje da savremena politička retorika žena sve više prevazilazi binarna čitanja i pokazuje kako rod u diskursu nije statična odrednica, već dinamičan resurs političke artikulacije.

6. ZAKLJUČAK

Debata Kamale Haris i Donalda Trampa postala je istorijski trenutak koji daleko prevazilazi konkretan politički sukob. Otkrila je mnogo više od razmene argumenata. Postavila je jezičke granice, otvorila ideološke pukotine i donela vidljivost govornim stilovima koji oblikuju percepciju moći. U tim okvirima, diskurs Kamale Haris zaista se čini kao instrument promene. Njene strategije jasno pokazuju kako se rod ne zadržava u okvirima biološke ili društvene uloge, već prelazi u funkcionalnu kategoriju političkog izraza.

Haris koristi različite registre: ponekad dominira jezikom odlučnosti i imperativne intonacije, ponekad gradi osećaj bliskosti kroz pripovedanje ili empatičan okvir. Svaka strategija dolazi sa specifičnim učincima. Asertivni iskazi naglašavaju kontrolu nad debatom i stvaraju jasnu strukturu odnosa među učesnicima. Emocionalno obojene poruke, sa druge strane, mobilisu kolektivno osećanje pravde i učvršćuju identifikaciju sa publikom. Na taj način, jezik prestaje da odražava unapred zadate norme i počinje da oblikuje prostor za nova značenja.

Rod, u ovom kontekstu, deluje kao aktivni element diskurzivne gradnje. Njegova prisutnost ne ograničava domet govora, već mu daje dodatnu dimenziju. Kroz pažljivo birane izraze, Haris konstruiše poziciju iz koje je moguće govoriti i autoritativno i blisko,

bez oslanjanja na ustaljene obrasce koji bi takvu poziciju vezivali isključivo za muški ili ženski stil. Ta fluidnost je upravo ono što otvara prostor za novu vrstu političkog izraza. Diskurs koji se analizira u ovom radu ne oslanja se ni na imitaciju ni na distanciranje. On uspešno koristi retoričke resurse iz različitih stilskih repertoara i kombinuje ih u skladu sa ciljem, sagovornikom i trenutkom. U tom spoju prepoznaje se jezička fleksibilnost koja prevazilazi binarne podele i uspostavlja novi okvir moći. Takav okvir više ne dolazi iz hijerarhije, već iz umeća da se značenje oblikuje na osnovu izbora i rasporeda jezičkih sredstava. Krićka analiza diskursa omogućava uvid u njegovu kompleksnost. Svaki iskaz postaje signal ideoloških pozicija, identitetskih pregovora i komunikacijske dinamike. Diskurs Kamale Haris u ovom slučaju funkcioniše kao teren na kome se oblikuju nove forme političkog subjektiviteta. Izbor reči, ton, tempo i struktura poruke postaju sredstva kroz koja se javna uloga žene u političkom prostoru proširuje i redefiniše.

Novi pristup ne zahteva stabilno oslanjanje na jednu poziciju. Naprotiv, njegova snaga proizlazi iz sposobnosti da se diskurzivne strategije raspoređuju svesno i ciljano. Haris uspeva da koristi obrasce koji se često povezuju sa ženskim stilom bez gubitka autoritativnog glasa. U isto vreme, kada koristi direktne forme, imperativ ili osudu, njen govor ostaje fokusiran i uverljiv. Tako se ostvaruje balans koji ne zavisi od roda, već od funkcije svakog jezičkog izbora.

Ono što govor Kamale Haris čini analitički relevantnim jeste upravo način na koji razgrađuje tradicionalne kodove političke komunikacije i u isti mah pokazuje da su ti kodovi zasnovani na rodnom pretpostavkama, a ne na funkcionalnim ili komunikativnim principima. Diskurzivna moć ne proizlazi iz doslednosti nekom stilu, već iz sposobnosti da se stilovi koriste kao strategije, da se prilagođavaju kontekstu i redefinišu odnose u areni govora. Jezička analiza ovog nastupa otkriva da razlika između „muškog“ i „ženskog“ u govoru nikada nije ni bila neutralna jezička činjenica, već ideološki raspored. Kada govornica te razlike kombinuje, bez potrebe da se uklopi u binarne modele, tada politički subjekt ne prelazi iz jednog sistema u drugi, već stvara treći – fleksibilan, refleksivan i otporan na normativna ograničenja. Pitanje koje ostaje otvoreno nije da li ovaj stil jeste nova forma moći, već da li su svi prethodni obrasci bili tek privremene definicije autoriteta, oblikovane manje potrebama diskursa, a više očekivanjima onih koji su ga u prošlosti određivali.

LITERATURA

- Beker, K, B. Janjić i A. Čović 2023. Izveštaj o pravima žena i rodnoj ravnopravnosti u Srbiji za 2023. godinu. [Internet]. Dostupno na: https://serbia.un.org/sites/default/files/2024-04/2024-03-19_PreneraZena_2023_SR.pdf [21.1.2025].
- Deaux, K. 1976. *The behavior of women and men*. Monterey: Brooks/Cole.
- Eagly, A. H. 1987. Reporting sex differences. *American Psychologist* 42(7), 756–757.
- Edwards-Levy, A. 2024. CNN Flash poll: Majority of debate watchers say Harris outperformed Trump onstage. [Internet]. Dostupno na: <https://edition.cnn.com/2024/09/11/politics/election-poll-trump-harris-debate/index.html> [28.1.2025].
- Equal Pay Today. 2025. Global gender pay gap report. [Internet]. Dostupno na: <https://www.equalpaytoday.org/gender-pay-gap-statistics/> [28.1.2025].

- Filipović, J. 2009. *Rod, jezik, moć: Ogledi iz kritičke sociolingvistike*. Beograd: Institut za filozofiju i društvenu teoriju.
- Goldmacher, S. i K. Rogers. 2024. Harris Dominates as Trump Gets Defensive: 6 Takeaways From the Debate. *The New York Times*. [Internet]. Dostupno na: <https://www.nytimes.com/2024/09/11/us/politics/trump-harris-debate-takeaways.html> [23.1.2025].
- Johnson, T. 2024. Trump-Harris debate attracts 16M more viewers than Biden matchup. [Internet]. Dostupno na: <https://www.politico.com/news/2024/09/11/trump-harris-debate-viewers-00178796> [28.1.2025].
- Kolb, D. M. 2000. More than just a footnote: Constructing a theoretical framework for teaching about gender in negotiation. *Negotiation Journal* 16(4), 347–356.
- Lakoff, R. 1975. *Language and Woman's Place*. New York: Harper & Row.
- Maccoby, E. E. i C. N. Jacklin. 1974. *The psychology of sex differences*. Stanford: Stanford University Press.
- Moore, C. W. i P. J. Woodrow. 2010. *Handbook of global and multicultural negotiation*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Pease, A. i B. Pease. 2003. *Zašto muškarci lažu a žene plaču*. Beograd: Mono i Manjana.
- Pon Staff. 2020. Negotiation skills for win-win negotiations. [Internet]. Dostupno na: <https://www.pon.harvard.edu/daily/negotiation-skills-daily/listening-skills-for-maximum-success/> [29.5.2021].
- Savić, S. 1995. Jezik i pol (I) Istraživanja u svetu. [Internet]. Dostupno na: http://www.womenngo.org.rs/sajt/sajt/izdanja/zenske_studije/zs_s1/svenka.html [9.6.2021].
- Tannen, D. 1990. *You just don't understand: Women and men in conversation*. New York: William Morrow.

SUMMARY

THE THIRD VOICE: GENDER PERFORMATIVITY AND THE LINGUISTIC REDISTRIBUTION OF AUTHORITY IN THE PRESIDENTIAL DEBATE IN THE U.S.A.

This article analyzes the September 2024 presidential debate between Kamala Harris and Donald Trump through the lens of Critical Discourse Analysis (CDA), with a focus on gendered communication styles and the performativity of authority in Harris's discourse. The study explores how, and to what extent, the hybridization of conventionally "masculine" and "feminine" discursive resources contributes to the establishment, maintenance, and redistribution of political power.

The full debate transcript is analyzed as a form of highly ritualized political discourse in which, alongside ideological opposition, gendered patterns of power are manifested. The analysis proceeds in three stages which examine how Harris uses linguistic resources to (re)construct authority and (re)define her political position: (1) defining linguistic categories of gendered strategies according to the theoretical framework (Lakoff 1975; Tannen 1990) and systematically identifying segments where these patterns appear; (2) contextual and pragmatic interpretation of each segment to determine its

function in constructing authority, with attention to how Harris combines “masculine” and “feminine” models to reinforce or challenge the debate’s rhetorical dynamics; (3) thematic synthesis identifying key patterns: reproduction of gendered expectations, their deliberate subversion, and the strategic interaction of registers that redefines authority. The analysis is situated within the sociopolitical and media context of the debate, given its symbolic significance and global visibility.

Findings suggest that Harris’s rhetorical effectiveness lies in her strategic hybridization of speech styles. Assertive features, such as imperatives, interruptions and direct challenges, enable her to project authority and contest her opponent’s legitimacy, while narrative and empathetic strategies, including personal testimony, emotional appeals, and mitigation, foster connection and credibility with the audience. This context-dependent flexibility produces a hybrid model of political speech that destabilizes normative gender boundaries and reconfigures the linguistic performance of authority.

The study concludes that discursive power in contemporary political communication derives from the strategic reconfiguration of gendered linguistic resources, offering insights into how political actors negotiate identity, legitimacy, and power through discourse.

KEYWORDS: Critical Discourse Analysis, political discourse, gender and language, performativity, authority, rhetorical hybridity, Kamala Harris, presidential debate.

PODACI O ČLANKU:
Originalni naučni rad
Primljen: 31. marta 2025.
Ispravljen: 10. jula 2025.
Prihvaćen: 6. decembra 2025.